

Т.І. Гаращак

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ ОБ’ЄКТІВ РОЗВАГ

© Гаращак Т.І., 2013

Висвітлено вплив сучасних економічних факторів на стан об’єктів сфери розваг в Україні порівняно зі світовим досвідом та процеси розвитку їх архітектурної типології.

Ключові слова: економічний фактор, об’єкт розваг, принципи типології, центр розваг, парк розваг.

The article highlighted the impact the current economic condition factors sphere of entertainment facilities in Ukraine in comparison with international experience, and processes of their architectural typology.

Key words: economic factor, the object of entertainment principles typology, entertainment center, amusement park.

Постановка проблеми

На формування архітектури громадських будівель, зокрема, розважальних на початку ХХІ століття впливає ціла низка факторів-чинників: історичні, кліматичні, ідеологічні, соціальні, економічні. Окреслені фактори найбільше впливають на проектування та будівництво громадських будівель, на їх параметри, величину (площа, об’єм), склад функціональних елементів, форму, композицію, побудову простору, організацію дії тощо.

Головним фактором впливу на формування архітектури об’єктів розваг, її типології є економічний, тому що саме цей фактор прямо пропорційно висвітлює доцільність або недоцільність появи таких об’єктів у структурі сучасних міст України, збалансовує структурні, функціональні, архітектурно-естетичні рішення. А оскільки в світовому житті сектор розваг відіграє провідну роль в становленні ВВП, розвитку галузі туризму, рекреації, відпочинку тощо, то доцільність і актуальність дослідження усіх його аспектів є беззаперечними.

Кошти, що в часи незалежної України на межі століть виділяли держава і місцеві бюджети, були мізерними. До прикладу, у Львові 1998–2000 рр. на культуру призначалося 0,9 % бюджету міста – близько 2 млн. грн. на рік. Це кошти, що на початку ХХ ст. заробляв тільки один культурний об’єкт міста – Великий Театр, які не те що давали б змогу створювати нові об’єкти розваг, але і не були достатніми для обслуговування того, що ще залишилось. Аспекти економічної складової сфери розваг є надзвичайно актуальними сьогодні, оскільки в країні відсутня концепція розвитку розважальної індустрії. В майбутньому для архітектури актуальні не просто економічні процеси ринку розважальних послуг, а головне те, як вони впливають на формування архітектурної типології самих об’єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Економічні аспекти формування архітектурної типології громадських будівель висвітлено у фундаментальних працях професорів В.І. Проскуракова [1], В.В. Куцевича [2], О.С. Слепцова [3], кандидатів архітектури Б.В. Гоя [4], О.В. Проскуракова [5] та ін. у прикладних розвідках, спрямованих на висвітлення типології театральних-видовищних, музейних, виставкових, рекреаційних, обслуговуючих будівель. Аналіз сучасного стану і перспектив економічної діяльності розва-

жальних об'єктів в Україні є предметом досліджень багатьох вчених-економістів, серед яких Є. Приступа [9], Н. Іванечко [6], В. Стальная [7] та ін., в роботах котрих переконливо висвітлено причини спаду інвестицій і фінансування сфери розваг як складової соціального сектору. Але комплексних розвідок щодо архітектурно-економічних аспектів діяльності об'єктів розваг і впливу економічного фактора на формування типології таких об'єктів недостатньо.

Виклад основного матеріалу

Діяльність у сфері розваг постає однією з основ соціальної складової інвестиційної політики у багатьох країнах Європи та США. Натомість, в Україні ця сфера нині на стадії становлення. Підтвердженням успішних поодиноких реалізацій проектів об'єктів розваг можуть бути такі приклади: Компанія “Чорномор” (Севастополь) залучила 120 млн. євро для будівництва тематичного парку розваг “Діноленд” під м. Бахчисарай у Криму. В компанії розраховують протягом півроку досягти домовленостей з приватним інвестором щодо інвестування об'єкта, після чого він одержить певну частку в проекті, яку “Чорномор” планує поступово викупити. За планами керівництва компанії, загальний обсяг інвестицій у створення парку розваг, оснований на 100-відсотковому використанні 4D-технологій, становить 150 млн. євро, з яких 30 млн. євро вже освоєні. За проектом будівництво триватиме три роки. Окупність оцінюється в сім років. Парк “Діноленд” буде копією аналогічного парку в Китаї. Попередні домовленості з китайською компанією Hytechnology Inc., постачальником і підрядником із встановлення необхідного устаткування, вже досягнуті. Парк розваг буде побудований на ділянці площею 50 га, безпосередньо прилеглий до водосховища Бахчисараю. На ділянку оформлена довгострокова оренда. Окрім того, компанія зарезерувала сусідню ділянку площею 15 га, на якій планується побудувати готельний комплекс із критим аквапарком. Цей приклад є яскравим реальним доказом недостатності державного фінансування порівняно з реальними фінансовими потребами для створення структурної одиниці розважальної мережі. Короткі терміни окупності цього об'єкта є свідченням економічної актуальності як цього проекту, так і усієї сфери розваг. Цей приклад дає змогу передбачити можливість у майбутньому стрімкого розвитку таких самодостатніх структурних одиниць і створення мереж. Цей об'єкт не є поодиноким прикладом копіювання структури, архітектури та технології, попередньо втілених і адаптованих до української нормативної бази об'єктів і реалізацій в умовах сучасної України.

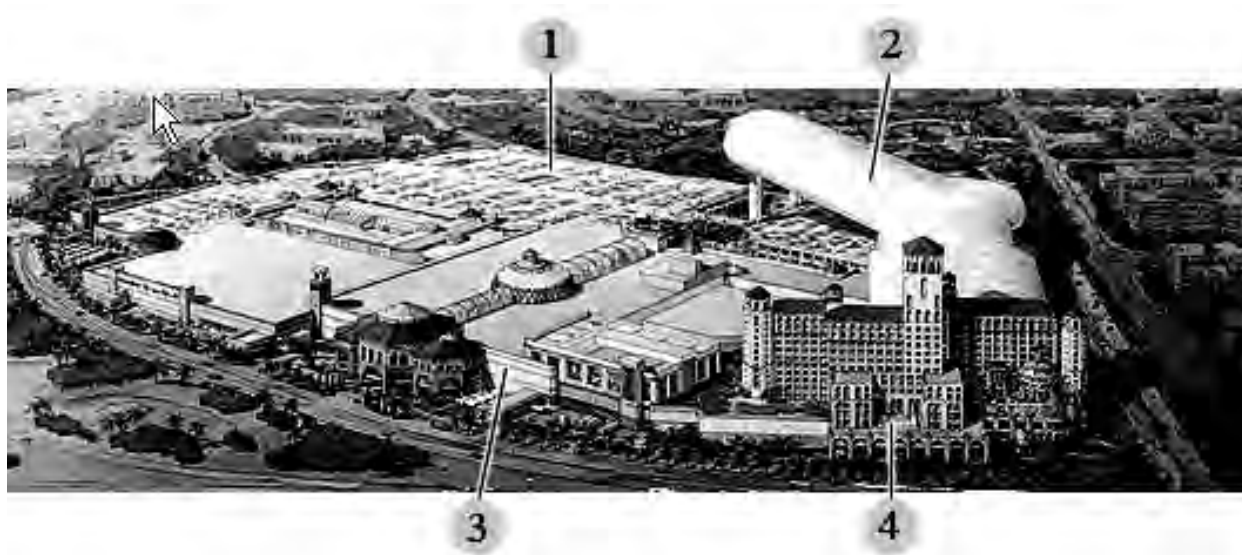
Ще однією надзвичайно важливою тенденцією розвитку і формування архітектури, продиктованою економічними факторами, вважаються мережі торгово-розважальних комплексів. Першопричиною такої тенденції стали інтеграційні процеси ринку послуг дозвілля з такими напрямками бізнес-діяльності, як торгівля, спортивний та оздоровчий напрями.

Синергія роздрібної торгівлі та послуг дозвілля є загальносвітовою тенденцією. Наприклад, у Туреччині функціонує комплекс “Forum Mersin” загальною площею 70250 м кв. Якщо, приміром, за кордоном ця модель уже працює давно, то на українському ринку її почали використовувати лише впродовж останніх років.

Істотною відмінністю розвитку національних роздрібних мереж є те, що їх західним аналогам знадобилося майже півстоліття, щоб прийти до моделі поєднання торгівлі та сфери дозвілля. Тобто відбулася певна еволюція архітектурної економічної законодавчої нормативної бази. Вітчизняні ж роздрібні мережі розвиваються швидше, використовуючи виключно стратегічні вектори зарубіжного досвіду, але архітектурно-типологічна палітра самих об'єктів обмежує темпи якісного розвитку.

Окрім невідповідної типологічної палітри сучасної якісної архітектури, незаперечним фактом є те, що український ринок загалом стає привабливішим для іноземних інвесторів. Згідно з рейтингом найперспективніших країн для розширення ринків, що складає консалтингова компанія А. Т. Kearney GRDI, Україна на початку 2006 р. займала 4-те місце після Індії, Росії та В'єтнаму. У зв'язку з цим у 2007/2008 роках активізувалася діяльність іноземних компаній на вітчизняному ринку. Серед найяскравіших міжнародних операторів варто відзначити такі компанії: “Quinn Group”, “Apollo Real Estate Advisors”, “Auchan”, “IKEA”. У жовтні 2007 р. ірландська компанія “Quinn Group” викупила 93 % акцій торговельно-розважального центру “Україна” у Києві,

київський торговельно-розважальний центр “Піраміда” викупила компанія “Apollo Real Estate Advisors”. Шведський концерн “IKEA” після відкриття в Росії мережі великоформатних торговельно-розважальних комплексів “Мега” (площа кожного комплексу становить 150000–300000 м кв.) переносить свій “російський досвід” на інші ринки, зокрема український. У 2008 р. французька група “Auchan” відкрила українське представництво “Ашан-Україна”, яке займається будівництвом і розвитком гіпермаркетів та торговельно-розважальних центрів.

а

1. Паркінг. 2. Лижна траса. 3. Торговий центр “Емірати”. 4. Готель “Кемпінські”

б

Рис. 1. Приклади інтеграції розважальних й інших обслуговуючих функцій в об’єктах розваг:
 а – торговельно-розважальний центр: “Ski Dubai Resort” (ОАЄ);
 б – торговельно-розважальний центр: “Вест Едмонт Молл” (Канада)

Прихід в Україну транснаціональних компаній свідчить про долучення вітчизняного ринку послуг дозвілля до міжнародного ринку. Ще одним прикладом впливу економічних факторів на формування архітектури є синтез розваг і спорту в торгово-розважальних центрах. Найбільш показовими прикладами вдалої світової практики поєднання спорту та дозвілля є такі торговельно-розважальні центри, з-поміж інших: “Ski Dubai” (ОАЄ), де функціонує сніговий атракціон у вигляді лижної траси в закритому приміщенні; у “Вест Едмонт Молл” (Канада), де діє водяний атракціон-серфінг-центр.

Аналізуючи економічні аспекти впливу на формування сфери розваг, неможливо оминати гральний бізнес, що є найприбутковішим сегментом у сфері дозвілля у світі і ще донедавна був домінантою з-поміж розваг в Україні. У світовому досвіді вже давно на практиці відомий приклад винесення азартних ігор за межі мегаполісів і створення спеціальних ігорних розважальних центрів, і тільки для дорослих, зокрема: Лас-Вегас, Атлантик-Сіті, Макао, Монте-Карло [8]. У Росії та Казахстані також переймають цей досвід і планують створити на території своїх країн ігрові розважальні зони, де можна бути грати у вибрані види азартних ігор [8].

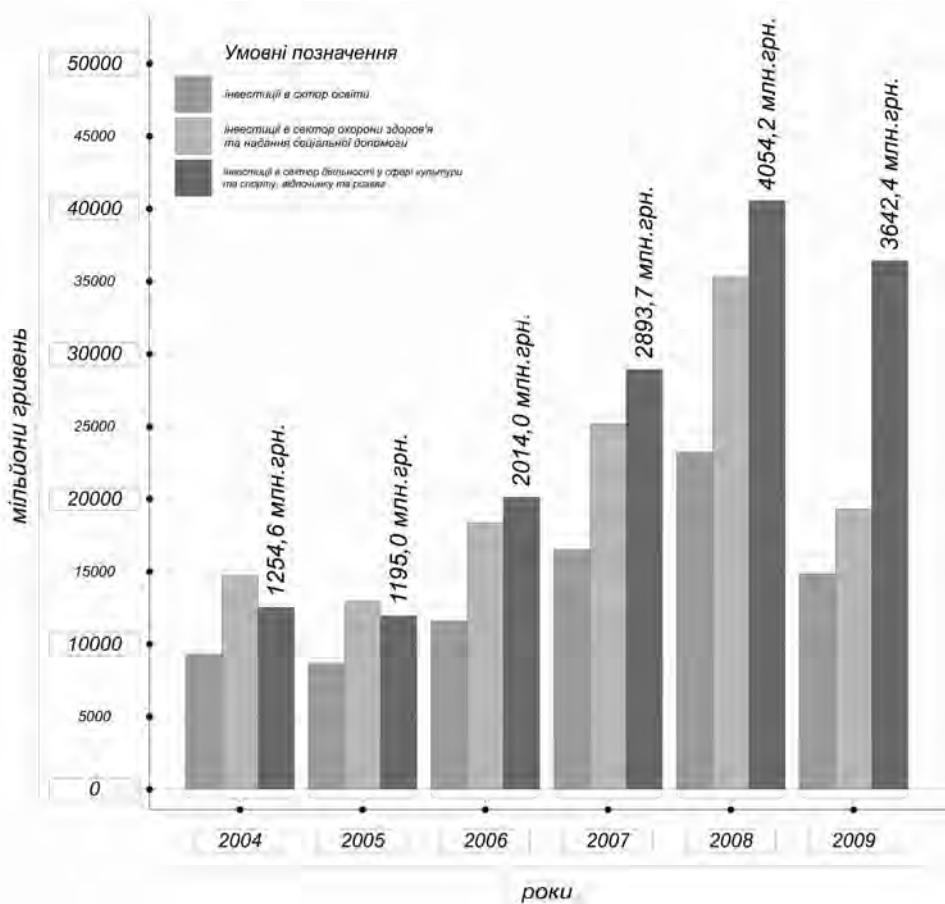

Рис. 2. Діаграма динаміки та структури інвестицій в основний капітал соціальної сфери

Аналізуючи динаміку та структуру інвестицій в основний капітал соціальної сфери в Україні за останнє десятиліття, можна стверджувати про пріоритетність сектору діяльності у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг. Станом на 2004 р. інвестиції в освіту України становили 1.26 % від інвестицій в основний капітал, а це 953.1 млн. грн. від 75714 млн. грн.; в охорону здоров'я та надання соціальної допомоги 1.94 %, тобто 1472.2 млн. грн., і це на той час домінантний показник, у діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг інвестовано 1.66 %, і це середній показник серед інвестицій в основний капітал соціального сектору. Але вже у 2009 р. ситуація кардинально змінилася не тільки в динаміці пріоритетності, але і в збільшенні інвестицій в основний капітал загалом. Якщо у 2004 р. інвестиції в основний капітал становили 75714 млн. грн., то у 2009 р. вони зросли майже вдвічі й становлять 151777 млн. грн., відповідно, і величина інвестицій у діяльність сфери культури та спорту, відпочинку та розваг зросла майже втричі, досягнувши 3642,4 млн. грн. І це найвищий показник з-поміж інвестицій в соціальну сферу країни загалом. Але інвестиції саме в сферу розваг є і залишаються найменшими з усіх складових інвестування, що формують сектор загалом [10].

Висновки

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати:

– по-перше: вплив економічних факторів на архітектурну типологію об'єктів розваг є первинним, оскільки ці фактори найоб'єктивніше характеризують доцільність появи тієї чи іншої типологічної одиниці в структурі сучасних міст, ще й із урахуванням стану економічної ситуації країни загалом;

– по-друге: на формування архітектурної типології впливають тенденції інтеграційних процесів на ринку торговельно-розважальних послуг, а саме:

- 1) збільшення торговельно-розважальних підприємств;
- 2) синергія роздрібною торгівлі та сфери послуг дозвілля;
- 3) транснаціоналізація (прихід на вітчизняний ринок транснаціональних компаній);
- 4) поєднання індустрії краси та дозвілля;
- 5) суміщення спорту зі сферою дозвілля;

– по-третє: впродовж останніх десяти років спостерігається динаміка зростання інвестування соціальної сфери і очевидним є пріоритетність сектору культури та спорту, відпочинку та розваг з-поміж усіх інших. Але відсоток інвестування саме сфери розваг є і надалі відчутно недостатнім (5 % інвестування сектору). Це стосується як державних, так і приватних інвестицій.

1. Проскураков В.І. Принципи розвитку архітектурної типології українського театру: автореф. дис. ... д-ра арх.: 18.00.02. – К., 2002. – С. 171–176. 2. Куцевич В.В. Реформування архітектурно-методологічної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України: дис. ... д-ра арх.: 18.00.02. – К., 2004. – С. 43–65. 3. Слепцов О.С. Архітектура цивільних будівель на основі відкритих збірних конструктивних систем: автореф. дис. ... д-ра арх.: 18.00.02. – К.: . Київ. нац. ун-т буд. і арх., 1999. – 35 с. 4. Гой Б.В. Архітектура єврейських театрів України. Принципи типології проектування: дис. ... канд. арх.: 18.00.02. – Львів, 2006. – 67 с. 5. Проскураков О.В. Принципи архітектури спілки Ф. Фельнера і Г. Гельмера, і їх розвиток в Україні: дис. ... канд. арх.: 18.00.01. – Львів, 2009. 6. Іванечко Н. Основні тенденції інтеграційних процесів на ринку торговельно-розважальних послуг України / Н. Іванечко // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3(28). – С. 69–73. – Проблеми мікро та макроекономіки України. 7. Стальная В. Индустрия развлечений: тенденции развития / В. Стальная // Маркетинг. – 2009. – № 4. – С. 91. 8. Перепаденко Т. У зону чи в тінь? / Т. Перепаденко // Дзеркало тижня. – 2010. – № 3. – С. 6–9. 9. Приступа Є., Женка А., Войцех Л. Рекреація, як соціально-культурне явище, різновид і результат діяльності / Є. Приступа, А. Женка, Л. Войцех // Спортивна наука України. – 2008. – № 3. – С. 8–10. 10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.